

життя: правосуддя, мораль, естетику, дипломатію, побут, літературу тощо. Експансія «правих» міфів пропорційна прагненню буржуазії приховати свою сутність, зберегти незмінним існуючий світ.

Отже, згідно з Р. Бартом, міф (і політичний також) являє собою метамову, оскільки будується на основі мови, експлуатує знак, деформує сенс знаку, є вторинною семіологічною системою (те, що в первинній системі було знаком (результат асоціації поняття і образу), у вторинній постає лише позначаючим [5, с. 272]).

У піктографічному письмі міф вбачає лише суму знаків, такий собі сукупний знак, кінцевий елемент первинного семіологічного ланцюжка, який одразу стає першим елементом нової, більш загальної системи, яка надбудовується над ним, тобто міф нібито піднімається на щабель вище формальної системи первинних значень. Завдяки цьому споживач міфу (пересічна людина) сприймає його не як систему цінностей, а як систему фактів.

Політичний міф актуальний тим, що охоплює та пояснює суттєву кількість нагальних соціально-політичних проблем, починаючи від уявленн про ідеальне суспільство та ідеальну державу і закінчуючи побудовою глобальної моделі світу, при цьому відповідно до існуючих суспільних пріоритетів міфологізуються (або деміфологізуються) історичні події, сакралізуються влада.

Список використаних джерел

1. Кассирер Э. Техника современных политических мифов // Вестн. Моск. ун-та. Сер.7: Философия. – 1990. – №2.
2. Флад К. Политический миф. Теоретическое исследование. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 264 с.
3. Висоцький О. Ю. Міф як інструмент легітимізаційної політики // Вісник Дніпропетровського університету. Філософія. Соціологія. Політологія. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип.13. – С.241–249.
4. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, 1989.
5. Барт Р. Мифологии. – М.: Академический проект, 2008. – 381 с.

References

1. Kassirer Je. Tehnika sovremennyh politicheskikh mifov // Vestn. Mosk. un-ta. Ser.7: Filosofija. – 1990. – №2.
2. Flad K. Politicheskij mif. Teoreticheskoe issledovanie. – M.: Progress-Tradicija, 2004. – 264 s.
3. Vysoc'kyj O. Ju. Mif jak instrument legitymacijnoi' polityky // Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu. Filosofija. Sociologija. Politologija. – Dnipropetrovs'k: DNU, 2006. – Vyp.13. – S.241–249.
4. Bart R. Izbrannye raboty: Semiotika. Pojetika. – M.: Progress, 1989.
5. Bart R. Mifologii. – M.: Akademicheskij proekt, 2008. – 381 s.

Kutsepal S. V., Ph.D., professor, head of the humanitarian and socio-economic disciplines, Poltava Institute of Law of the National University of Law named after Yaroslav Mudryj (Ukraine, Poltava)

Political myth: Rolan Bart's theory

The essence of «political myth» concept has been considered, the structural-semiotic interpretation of political myth by French thinker R.Bart has been analyzed. The author proved that political myth is up to date, because it seizes and clarifies considerable amount of urgent social-political problems, beginning from idea of ideal society and ideal state up to creating of global pattern of world, within these some historical events are mythologized or de-mythologized and political power is sacralized according to current social priorities.

Keywords: myth, politics, ideology, political myth, power.

Куцєпал С. В., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних та соціально-економічних навчальних дисциплін, Полтавський юридический інститут Національного юридического університета ім. Ярослава Мудрого (Україна, Полтава)

Политический миф: версия Ролана Барта

Проанализировано понятие «политический миф», раскрыта структурно-семиотическая трактовка политического мифа в теории французского мыслителя Ролана Барта. Доказано, что актуальность политического

мифа детерминируется тем, что он охватывает и объясняет существенное количество важных социально-политических проблем, начиная от образов идеального общества и идеального государства и заканчивая построением глобальной модели мира, при этом исторические события мифологизируются (или демифологизируются) соответственно с доминирующими общественными приоритетами, а власть объявляется сакральной.

Ключевые слова: миф, политика, идеология, политический миф, власть.

* * *

УДК 159.91

Герасименко Д. Г.,
аспірантка, Центр гуманітарної освіти
Національної академії наук України
(Україна, Київ), dariababiichuk@gmail.com

Вплив ІДЕОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ: ВІД ПРОЕКТУ ДО РЕАЛЬНОСТІ (ВНЕСОК Е. ЛЕВІНАСА)

Розглянуто проблему демократизації сучасного суспільства та роль ідеології в даному процесі. Відносини між суб'єктами та суб'єктом і суспільством розглядаються за моделлю «Я» та «Інший», яку пропонує Е. Левінас. У статті проводиться аналіз доцільності використання концепції французького мислителя в контексті демократизаційних процесів сучасності. Також надається розгляд попередніх моделей стосунків між суб'єктами та суспільством, які були сформовані попередниками філософа, їх відмінність від використаної моделі. Робота покликана з'ясувати роль ідеології у процесі демократизації суспільства та визначити її вплив в межах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та суспільних стосунках. Втілення даного завдання відкриває нову площину проблем соціальної філософії, вирішення яких сприятиме розумінню соціально-політичної картини світу та зміни погляду на суспільні відносини.

Ключові слова: громадянин, демократія, демократизація, ідеологія, інтенційність свідомості, конституювання, суспільство, суспільні відносини, суб'єкт.

Процес становлення демократично суспільства, або демократизації, є однією з найважливіших тем для сучасної вітчизняної соціальної філософії. Ряд завдань має бути вирішений для того, щоб забезпечити можливість досліджувати для вітчизняної соціальної філософії суспільні відносини та їх моделі. Перш за все, наявна потреба у здійсненні аналізу понять та категорій соціальної філософії, як етимологічного так і герменевтичного. Другим, не менш важливим завданням є визначення основних факторів, які впливають на формування погляду на демократичне суспільство, яке може постати в межах існуючої реальності та його витоки. Стаття присвячена глумаченню та аналізу «ідеології» як категорії соціальної філософії та каталізатора демократизаційних процесів у суспільстві. Дане поняття розглядається в якості невід'ємної складової формування суспільної свідомості, як масової, так і індивідуальної.

Категоріальний та понятійний апарат сучасної вітчизняної соціальної філософії не є достатньо опрацьованим, про що свідчить незначна кількість робіт у вище згаданому напрямку. Тому дана робота є важливою для формування нового вектору у соціальній філософії, який необхідний для відкриття нового кола питань, які потребують відповіді. Безперечно, у вітчизняній соціально-філософській думці наявні оглядові праці з проблем демократії, проте відсутній розгляд суспільної свідомості, як «носія демократії», який є необхідним для розуміння демократії як процесу. Здійснення компаративного аналізу існуючих моделей стосунків між суб'єктами та їх проекція на суспільні стосунки дозволяє глибше осягнути проблеми ідеологізації суспільної свідомості та можливі негативні наслідки дисонансу уявленн про демократію.

Питання про те, що виникло першим – уявлення про демократію чи сам демократичний устрій як явище, залишається відкритим. Слід зазначити, що наразі йдеться про демократію «сучасну», що охоплює період від Другої світової війни до сьогодення. Стосовно ж самого поняття демократії та його етимології, коріння якої сягає давньогрецького суспільства з його полісами, що свого часу стали відповіддю на запит суспільства для розуміння сучасного феномену демократії варто використовувати скоріше в історичному контексті, як досвід, який був отриманий, а не можливої моделі побудови суспільних відносин. Справа в тому, що демократія давньогрецька та те, що прийнято розуміти під демократією сьогодні, мають принципову відмінність, що полягає в сприйнятті демократичного суспільства як існуючої реальності. Для давньогрецького суспільства демократія тотожна реально існуючому суспільству, в той час як у XXI столітті демократія це проєкт, що існує в межах реально існуючого суспільства. Визначити демократію як реально існуючий режим не є можливим, оскільки ми маємо справу лише з втіленням демократій в тій чи іншій мірі. На думку Р. Рорті не можливо побудувати справедливе та моральне суспільство базуючись лише на загальних ідеях справедливості та моралі [11, с. 261]. В більшості випадків мова йде про прообрази демократії, які існують в межах індивідуальної та суспільної свідомості.

Жодна з сучасних держав не може похизуватися тим, що втілила в собі всі принципи демократичного суспільства і є взірцем останнього, натомість чітко простежується тенденція розглядати демократію як рівень суспільних відносин, до якого необхідно прагнути. Сучасна дослідниця соціальної філософії В. Г. Федотова в своїй праці «Нові ідеї соціальної філософії» зазначає, що досі прослідковується тенденція в соціальній філософії розглядати демократію як неосяжну абстракцію [8, с. 147]. Для можливості створення у суспільстві умов, за яких кожен громадянин чітко усвідомлює, до якої ж демократії необхідно прагнути, щоб умови, за яких відбуваються суспільні відносини, задовольняли більшість громадян і сприяли лише укріпленню демократичного устрою, а не його руйнації, необхідна певна модель демократії. Під моделлю демократії в даному контексті розуміється суб'єктивне уявлення індивідів про демократичне суспільство в межах «громадянської свідомості», якою вони наділені. Дану функцію у суспільстві, як це історично склалося, виконує ідеологія.

Варто зазначити, що у вітчизняній соціальній філософії та політології це поняття набуло скоріше негативного значення, і сприймається багатьма на підсвідомому рівні, як те, що «нав'язане ззовні». Дана ситуація пов'язана з досвідом радянського союзу, за час існування якого ідеологія дійсно перетворилася із уявлення про ідеальне у свідомості індивіда на сучасний політичний інструмент, що був використаний владою.

В даній роботі ідеологія не розглядається як негативний феномен, а навпаки, як необхідна складова існування будь-якого суспільства, незалежно від того, наскільки останнє наближене до демократії. Виходячи з етимології, поняття «ідеологія», остання являє собою явище співставлення ідеї того чи іншого прообразу, що існує ментально (в межах суспільної свідомості) з подіями, які відбуваються у реальному світі. Ідеологічна оцінка «демократичності» того чи іншого суспільства завжди відбувається в межах

ідеології, оскільки, якби не існувало прообразу демократії, тоді б сучасна вітчизняна політологія, що часто апелює до образу західної демократії, була б не можливою.

Походження демократії як ідеологічної складової відкриває завісу над проблемами суспільства XXI століття. Як вже було зазначено вище, демократія, як ідеологічне поняття, у XXI столітті навряд має багато спільного із демократією давньогрецькою. Витоки сучасного уявлення про демократію склалися набагато пізніше, після двох світових війн, оскільки так склалося історично, що перша форма демократичного правління не стала настільки успішною, щоб розповсюдитись на весь західний світ і, вочевидь, не була задовільною для тогочасного суспільства [8, с. 156]. Якби тоді демократія «відбулася» з усіма її основоположними принципами, будь-яка з війн втратила б свій сенс і підстави, до чого власне і прагне «демократія західного світу», ідеологією якого є світ поза межами війни. Виходить, що суспільна свідомість та сформований в її межах ідеал демократії все ще залишається нереалізованим. Для того, щоб прояснити суть невдоволення реальністю в межах суспільної свідомості, необхідно визначитись з витоками «демократичного ідеалу», що є актуальним для сучасності. Під поняттям «сучасність» розуміють уявлення про демократію повоєнної доби (після Другої світової війни), що відображає нове бачення світу і демократію в ньому зокрема. Друга світова війна та її наслідки багато в чому сприяли розвінчанням уявлень, що складали основу довоєнної ідеології та бачення проєкту розвитку суспільства, проте разом з тим сприяли і утвердженню нових.

Цікавим прикладом того, як змінювалися уявлення про ідеали суспільства можна спостерігати у французького мислителя Е. Левінаса. Особливо у повоєнні роки його погляди перенесли значних змін, що власне і сформували каркас філософії «зрілого Е. Левінаса». Будучи євреєм за походженням, французький філософ зіткнувся особисто із боротьбою ідеологічних систем і наслідками, які вона принесла. Погляд мислителя на процес формування «ідеального світу» (іншими словами «ідеального суспільства») відрізняється від того, що було запропоновано феноменологічною та екзистенційною школами, хоча останню можна охарактеризувати як школу лише номінально, оскільки вона радше являє собою напрям філософської думки з певними спільними рисами, що присутні у її представників. Як відомо обидві вище згадані течії мали вплив на формування філософії Е. Левінаса, незважаючи на те, що мислителя важко віднести до жодної з них, оскільки його концепція простягається багато за їх межі та і прийнятих концепцій філософського дискурсу другої половини XX століття. Для розуміння того, наскільки філософська концепція Е. Левінаса стосовно суспільної свідомості та умов існування в її межах ідеології простягається далі того, що було запропоновано його попередниками, необхідно розглянути, які ж ідеї Е. Левінаса запозичує у феноменології та екзистенціалізму, а які є привнесені мислителем.

Згідно з думкою вітчизняної дослідниці філософської спадщини Е. Левінаса І. О. Вдовіною, феноменологічна традиція справила значний вплив на філософію Е. Левінаса, в обличчі Е. Гуссерля і М. Гайдегера, проте невдоволення французького мислителя їхнім ставленням

до суб'єкта вирізняє Е. Левінаса, на думку якого, останнього можливо розглядати лише нерозривно від особистості, що утверджується через діалог [1, с. 181]. Саме тому Е. Левінаса і хвилювало питання суб'єктивності, яке актуалізується в більшості робіт мислителя. Для Е. Гуссерля і М. Гайдегера не властиве ставлення до суб'єкта як неповторного та унікального. Стверджуючи ідею інтерсуб'єктивності свідомості, німецькі мислителі разом з тим не розглядають суб'єкт як такий, що наділений якість особистості. Суб'єкт, на думку М. Гайдегера, є підвладний буттю, іншими словами, значимість суб'єкта розкривається через його значимість по відношенню до буття. «Присутність найближчим образом і в більшій частині своїм світом схоплене. Це буттєвий модус розчинення в світі і тим самим те, що лежить в його основ буття – взагалі сутнісно обумовлюють умови» [9, с. 62]. Для Е. Левінаса буття можливе лише за рахунок суб'єкта. Варто зазначити, що попри новизну ідей інтенційності та інтерсуб'єктивності свідомості не варто забувати про витоки філософії німецьких мислителів. Вплив Р. Декарта та І. Канта на феноменологію не залишився непомітним, оскільки все ж таки не коректно називати концепції Е. Гуссерля та М. Гайдегера суб'єкт-орієнтованими. Згідно з концепцією мислителів, суб'єкт є завжди обмеженим і його існування є завжди обумовленим. Дане ставлення до суб'єкта походить ще з часів І. Канта, який вважав, що розум не має такої якості, як суб'єктивність, і, відповідно до цього, трансцендентальні ідеї можуть бути осягненні будь-яким суб'єктом, що наділений розумом. Звісно, що Е. Гуссерль та М. Гайдегер розвинули вчення І. Канта, якого для свого часу також можна охарактеризувати як суб'єкт-орієнтованого мислителя, дякуючи його «коперніканському перевороту» в філософії. Для Е. Гуссерля та М. Гайдегера «Я» можливе завдяки буттю, в той час як для Е. Левінаса «Я» можливе завдяки, в першу чергу, «Іншому», а вже потім буттю. В даній роботі є не стільки цікавою проблема співвідношення «Я» та буття, а скоріше трансформація поняття «життєвий світ», що належить Е. Гуссерлю та знаходить своє місце і в філософії Е. Левінаса. Саме через трансформацію даної категорії можливо простежити процес формування «ідеального світу». Для Е. Гуссерля «життєвий світ» являє собою сферу безпосередньо-очевидного, світ повсякденного життя і водночас є результатом конституюючої діяльності трансцендентальної суб'єктивності. Про перехід від безпосередньо-сприйнятого у свідомості до конституювання сенсу, Е. Гуссерль у своїх праці «Філософія як строга наука» зазначає: «Адже індивідум хоч і не є сутністю, проте «містить» сутність в собі, яка може бути про нього висловлена з очевидною значимістю. Цілком зрозуміло, що така проста сублімація не здатна фіксувати його як індивіда, вказати йому місце в «світі» індивідуального існування. Для неї одичинне залишається вічним. З об'єктивного значимістю вона може пізнати лише сутність та відношення сутностей і тим самим здійснити все, до того ж здійснити остаточно, що необхідно для чіткого розуміння будь-якого емпіричного пізнання та пізнання взагалі, а сама: простежити «походження» усіх формально-логічних, природно-логічних та будь-яких інших визначальних принципів і всіх проблем корелятивності «буття», що з ними пов'язані та «свідомості» [3, с. 212]. Іншими словами, переводячи уявлення Е. Гуссерля в сферу соціально-

філософського дискурсу, реальний світ є наслідком роботи свідомості, а не навпаки. Для Е. Левінаса, що особливо сильно відчутно в його пізніших працях навпаки, свідомість є продуктом реального світу, оскільки навіть ствердження «Я» відбувається лише після його взаємодії з «Іншим». Для феноменологічної школи «Інший» є продуктом «Я». Спочатку відбувається конституювання трансцендентальної суб'єктивності, що формує «Я» і, в свою чергу, «Я» формує своє уявлення про «Іншого», як того, що вступає у взаємодію з «Я». Згідно з Е. Левінасом відношення «Я» та «Іншого» не є простою взаємодією суб'єктів, оскільки для нього «Я» занурюється в «Іншого», де одночасно втрачає і знаходить себе. Відповідно до твердження Е. Левінаса «Я», що існує в межах «Іншого», утверджує ідею важливості ствердження іншого суб'єкта, що стає для «Я» Богом. Про відмінність у баченні місця «Я» у бутті, красномовно свідчить риторичне питання Е. Левінаса: «Але як тільки вільний суб'єкт, в якому людина розуміється гуманістично, бачить одухотворення власного достоїнства, є не більш ніж модальність «логічної єдності», «трансцендентальної апперцепції», певний привілейований модус актуальності, що являє собою власну ціль, – чи варто дивуватися тому, як тільки редукція була ретельно сформульована Е. Гуссерлем, Я відразу ж відійшло на задній план, – або в середині – того самого актуального буття, яке воно було покликане конституювати?» [7, с. 593].

Стосовно впливу екзистенційної філософії на концепцію Е. Левінаса, найбільший вплив на нього справили ідеї, висунуті Ф. Розенцвейгом та Г. Марселем. Концепція Ф. Розенцвейга про зверненість суб'єкта не до абстрактного та «всезагального», а навпаки, до іншого суб'єкта через мовленеве мислення в часі, на думку І. О. Вдовіної, приваблювала Е. Левінаса більше ніж феноменологічна концепція часу [1, с. 91]. У феноменологічній традиції час виступає паралельним вектором по відношенню до взаємодії суб'єктів, або як ми можемо її назвати, «екзистенційної зустрічі». Для феноменологічної традиції, започаткованої Е. Гуссерлем характерно проводити розмежування часу на об'єктивний та іманентний. Для іманентного часу притаманно починати свій відлік від точки «тепер» у її співвідношенні до «минулого» і «майбутнього», що дозволяє конституювати часові та позачасові об'єкти [2, с. 131]. Для феноменологічної концепції час сам є обмеженим та сам являє собою обмеження, певні рамки, в межах яких відбувається сприйняття подій свідомістю. Для можливості опису останньої феноменологія також послуговується двома поняттями, а саме «потенцією» та «ретенцією», які за своєю суттю є рамками часу для свідомості. Саме завдяки такій схематизації процесу, взаємодії суб'єкта з об'єктами і іншими суб'єктами ми маємо справу з таким явищем, як абсолютна суб'єктивність, що являє собою уявлення про суб'єкта як того, який мислить та сприймає в межах задалегідь означеної та наперед заданої схеми. Уявлення про те, що схема іншого суб'єкта може відрізнятись, не притаманне для феноменологічної філософської концепції, в той час як екзистенційна школа пропонує інший погляд на суб'єкт, не як такий, що підвладний структурі, а сам є структуруючим.

Стосовно впливу Г. Марселя варто зазначити, що відношення «Я» і «Ти», що описував мислитель, є

ключовими для осмислення філософської концепції Е. Левінаса, що багато в чому зазнала впливу Г. Марселя. Для Г. Марселя відношення до «Іншого» як до «Він», не є прийнятним, оскільки відображає суб'єкт–об'єктне відношення. На відміну від останнього, основами суб'єкт–суб'єктного відношення є ставлення до «Іншого» як до «Ти». Е. Левінас підхоплює дану ідею і розвиває вчення, в якому «Інший» постає перед нами як «обличчя». Якщо для Г. Марселя інший суб'єкт це «Ти», а Бог є абсолютним «Ти», зазначаючи, що інший повинен стати для нас Богом і тільки тоді стає можливим діалог, а від так і усвідомлення власного «Я» [1, с. 90].

Розглядаючи вплив екзистенційного напрямку на Е. Левінаса не можливо також не згадати про М. Бубера, що хоч безпосередньо не відноситься до вище зазначеної течії проте концепція філософа перетинається з ключовими ідеями, що присутні у Ф. Розенцвейга та Г. Марселя, а саме необхідність діалогу між «Я» та «Іншим». На відміну від Г. Марселя М. Бубер не протиставляє «Я» і «Ти» або «Я» і «Він», мислитель пропонує замінити «Я» і «Ти» на «Я» і «Воно». Як і Г. Марсель, М. Бубер прагне показати цінність міжособистісної взаємодії, що в результаті представляє собою со–буття з «Іншим». Також М. Бубер, спільно з Г. Марселем зазначає, що ставлення до іншого через стосунок «Я» і «Воно» є результатом утилітарного відношення між суб'єктами, що характерне для реалії сучасного світу.

Повертаючись до проблеми даної статті варто зазначити, що процес формування ідеології або ж ідеального уявлення про суспільний лад, що в даному контексті можна розглядати як синоніми, залежить від уявлення про «Іншого» та його ролі у бутті «Я». На думку Е. Левінаса світ стикнувся з подіями, такими як війна та голокост саме через пропаганду утилітарного ставлення до суб'єкта, що, як наслідок, посприяло формуванню утилітарної ідеології. Конфлікт ідеології, як ідеального уявлення реального світу та відношення «Я» до іншого суб'єкту сприяли тому, що навіть саме поняття ідеології сьогодні досі сприймається як негативне через невідповідність подіям, які відбуваються в реальному світі. Проте все ж таки ідеологія в даному випадку не повинна мати негативного чи позитивного забарвлення. Сьогодні вона розглядається, як вже було зазначено вище в якості невід'ємної частини формування громадської свідомості. Аналізуючи події Другої світової війни та її наслідків і сучасні події, що відображають політичну картину світу, на жаль, можна констатувати факт наявності ставлення «Я» до іншого суб'єкту як до об'єкту, що, власне, і стає на шляху реалізації проекту демократичної держави. Е. Левінас як мислитель, що особисто мав досвід бути розглянутим як об'єкт, гостро відчував необхідність у зміні подібного стану речей і саме тому спирався саме на форму діалогу як основу сприйняття не лише іншого суб'єкта і співпереживання з ним, а й реальності, або ж, послуговуючись терміном, запропонованим феноменологією «життєвий світ», що повинно стати першим кроком до формування світу вільних людей з рівними правами та обов'язками.

Тому зрозуміло, чому необхідно розглядати процес формування ідеології за умови здійснення діалогу у формі «Я» та «Інший» і співставити її з існуючою ідеологією та виявити, де саме відбувається відчуження реально існуючого світу, що прагне до втілення проекту

демократичного суспільства і проаналізувати наскільки це є можливим. Здійснити цей аналіз набагато легше, якщо взяти за основу концепцію Е. Левінаса, а саме ставлення до іншого суб'єкта як до обличчя. Обличчя «Іншого», що мовою оригіналу є *visage*, собою дещо складніше поняття, а ніж «обличчя» українською. Тлумачення слова «обличчя» в українській мові відсилає до двох найбільш загально вживаних значень: 1) передня частина голови людини та 2) загальний вигляд, зовнішні обриси чого–небудь. Серед додаткових значень академічний тлумачний словник української мови описує значення слова обличчя, як найбільш показової сторони явища, предмета та інше, як зміст якого–небудь явища у поєднанні з його оформленням, структурою, або як сукупність основних якостей кого– або чого– небудь [12]. Друге значення серед додаткових є найбільш близьким до французького *visage*, проте це не дозволяє ототожнювати дані поняття. Для розуміння того, ким для Е. Левінаса є інший, необхідно осягнути зміст, який вкладає мислитель у *visage*. Для французької свідомості обличчя «Іншого» це не лише усвідомлення іншості суб'єкта за його формою, але і за змістом, а також сприйняття його як особистості, що не може бути охоплена та зрозуміла «Я», тому завжди вимагає до себе більшої поваги, ніж до «Я», оскільки останнє можливе лише в діалозі з «Іншим». Якщо діалогу між «Я» та «Інший» не відбулося, це означає, що «Я» не має права на власне утвердження. Трансформуючи дане розуміння суб'єкт–суб'єктних стосунків мовою соціальної філософії і політології, в контексті ідеології, що наявна в межах суспільної свідомості, можна констатувати, що уявлення про демократію «Іншого» та місце останнього в ній для «Я» завжди буде прихованим. Натомість в реаліях політичного світу «Інший» все ще сприймається як такий самий «Я» з рівними правами та обов'язками.

Концепція Е. Левінаса пропонує розглядати «Іншого», як того, чие право на свободу і рівність має бути привілейованим і безумовно прийнятим, а не бути відповіддю на його ставлення. Сучасні політичні відносини, як і більше ніж п'ятдесят років назад нагадують гру в шахи, де кожен з її учасників продумує власний хід та хід супротивника наперед. Боротьба за демократію не являє собою боротьбу з реально існуючими перешкодами у конкретному суспільстві на шляху до остаточної демократизації суспільства. Боротьба за демократію представляє собою боротьбу демократій, що, в даному контексті, є боротьбою ідеальних уявлень демократичного суспільства. Нав'язування одного демократичного проекту, наявного у свідомості певної суспільної групи «Іншому», провокує виникнення конфліктів та відкидає на декілька кроків назад у прагненні до встановлення демократичного ладу. Для вирішення даної ситуації Е. Левінас знаходить рішення у прийнятті, оскільки саме ця категорія філософії мислителя покликана примирити інтереси «Я» та «Іншого». Сутність «прийняття» визначається погодженням з іншістю «Іншого» та з неможливістю для «Я» пізнати його. Для соціальної філософії це означає прийняття ситуації, коли для кожної суспільної групи існує своя власна ідея демократичного суспільства та ідеальний проект демократії і утвердження думки у суспільній свідомості, що демократія являє собою не проект, що може бути втілений тут і зараз, а є процесом демократизації, що не може бути зупиненим в певній

точці та завершитись, втілюючись у реальності. Е. Левінас мав безпосередній досвід з явищем, коли певний проект суспільного ладу тогочасні політичні діячі намагалися реалізувати в межах реально існуючого суспільства. Винищення та переслідування євреїв проходило під гаслом «очистити суспільство». Даний досвід вказує на неможливість повністю створити штучно «чисте» суспільство, оскільки перш за все необхідно сформувати таке суспільство як ідеальне в межах суспільної свідомості, не говорячи вже про визнання «Іншого» з його іншністю та самотністю. На сьогоднішній день актуальність ідей, висловлених Е. Левінасом, щодо здійснення стосунку між суб'єктами є як ніколи актуальною, особливо в межах соціальної філософії. Звісно, що сам мислитель не розглядав ідеологію в межах суспільної свідомості як невід'ємну складову процесу демократизації суспільства. Проте за допомогою проєкції запропонованої ним концепції взаємодії суб'єктів («Я» та «Інший») на сферу соціальної філософії можливо відкрити завісу, за якою приховуються підводні камені «західного демократичного світу», що наразі став зразком побудови суспільних відносин для вітчизняної політичної думки. Симетричність стосунку «Я» з «Іншим», що була запропонована у західній філософії до Е. Левінаса відображає уявлення і про суспільство яке розглядає кожного суб'єкта як обмеженого певними правами та обов'язками в межах визначеного і наперед заданого ідеалу демократії. Е. Левінас пропонує ставитись до «Іншого» не як до рівного, а як до того, що є вище «Я», що відображає асиметричність стосунку суб'єктів. Даний підхід дозволяє визначити межі можливості пізнання «Іншого», а відтак уможливило його пізнання взагалі та по-друге пропонує виявляти повагу до іншості «Іншого» як наперед задану установку. Апелюючи до сфери соціального дискурсу, необхідність визнавати іншого суб'єкта суспільних відносин як унікального і відмінного від «Я» має бути аксіомою суспільства, що проходить через демократизацію.

Список використаних джерел

1. Вдовина И. О. Эмануэль Левинас / И. О. Вдовина // История философии: Запад–Россия–Восток (книга четвёртая. Философия XX в.). – М., 1999. – С.88–94.
2. Гуссерль Е. Логические исследования Т.2 / Е. Гуссерль // Соч. в 3 т., пер. с нем. В. И. Молчанова. – М., 2001. – Т.2. – С.75–185.
3. Гуссерль Е. Философия как строгая наука / Е. Гуссерль // Логические исследования в 3 т. – Новочеркасск, 1994. – Т.1. – С.175–353.
4. Декарт Р. Новая философия / Р. Декарт // Сочинения в 2 т. – М., 1989. – Т.1. – С.297–422.
5. Кант И. Прологмены ко всякой будущей метафизики / И. Кант // Соч.: в 6 т., пер. с нем. М. Левит. – М., 1966. – Т.4. – С.67–209.
6. Левинас Э. Л. Открывая существование с Гуссерлем и Хайдеггером / Е. Левинас // Избранное: Трудная свобода. – М., 2004. – С.162–208.
7. Левинас Э. Гуманизм другого человека / Э. Левинас // Избранное: Трудная свобода. – М., 2004. – С.591–663.
8. Федотова В. Г. Новые идеи в социальной философии. – М., 2006. – 324 с.
9. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / Сост., пер. с нем. и комм. В. В. Библина. – М., 1993. – 447 с.
10. Шютц А. Некоторые структуры жизненного мира // Личность. Культура. Общество. – 2007. – Вып.2 (36). – С.52–68.
11. Rorty, R. Democracy and Philosophy / R. Rorty // Kritika & Kontext. – 2007. – №33. – P.135–139.
12. Словник української мови [Електронний ресурс]. – <http://www.inmo.org.ua/sum.html>

References

1. Vdovina I. O. Jemanujel' Levinas / I. O. Vdovina // Istorija filosofii: Zapad–Rossija–Vostok (kniga chetvortaja. Filosofija XX v.). – M., 1999. – S.88–94.
2. Gusserl' E. Logicheskie issledovanija T.2 / E. Gusserl' // Soch. v 3 t., per. s nem. V. I. Molchanova. – M., 2001. – T.2. – S.75–185.
3. Gusserl' E. Filosofija kak strogaja nauka / E. Gusserl' // Logicheskie issledovanija v 3 t. – Novoчеркасск, 1994. – Т.1. – S.175–353.
4. Dekart R. Novaja filosofija / R. Dekart // Sochinenija v 2 t. – M., 1989. – Т.1. – S.297–422.
5. Kant I. Prolegomeny ko vsjakoj budushhej metafiziki / I. Kant // Soch.: v 6 t., per. s nem. M. Levit. – M., 1966. – Т.4. – S.67–209.
6. Levinas Je. L. Otkryvaja sushhestvovanie s Gusserlem i Hajdeggerom / E. Levinas // Izbranno: Trudnaja svoboda. – M., 2004. – S.162–208.
7. Levinas Je. Gumanizm drugogo cheloveka / Je. Levinas // Izbranno: Trudnaja svoboda. – M., 2004. – S.591–663.
8. Fedotova V. G. Novye idej v social'noj filosofii. – M., 2006. – 324 s.
9. Hajdegger M. Vremja i bytie: Stat'i i vystuplenija / Sost., per. s nem. i komm. V. V. Bibihina. – M., 1993. – 447 s.
10. Shjutc A. Nekotorye struktury zhiznennogo mira // Lichnost'. Kul'tura. Obshestvo. – 2007. – Vyp.2 (36). – S.52–68.
11. Rorty, R. Democracy and Philosophy / R. Rorty // Kritika & Kontext. – 2007. – №33. – P.135–139.
12. Slovnnyk ukrai'ns'koi' movy [Elektronnyj resurs]. – <http://www.inmo.org.ua/sum.html>

Gerasimenko D. G., graduate student, Centre for Humanities Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), dariababiichuk@gmail.com

Influence of ideology on the establishment of democracy: from project to reality (the contribution of Levinas)

The article reveals the problem of the modern society and the democratic process? Also it includes the consideration of the ideology role in it. The relations of subjects and subject with society are regarded according to the model «I» and «the Other», which is known as Levinas' philosophical concept. There is an analysis of the reasonability to use the French philosopher's concept for modern society democratization process included in the article. Besides, there is an investigation of the models offered by Levinas' ancestors, who had an influence on him and the difference with the model used for the research. The goal of the article is to define the role of ideology in society democratization process and identify the influence of it in terms of relations between subject and society. The implementation of this purpose discovers a new range of problems in contemporary social philosophy, thereby promotes an understanding of social and political vision in the world and changes of the view on the relations which exist in society.

Keywords: national, democracy, democratization, ideology, intention of the consciousness, constitution, society, social relations, subject.

Gerasimenko D. G., aspirantka, Центр гуманітарного освіти Національної академії наук України (Україна, Київ), dariababiichuk@gmail.com

Влияние идеологии на становление демократии: от проекта к реальности (вклад Э. Левинаса)

Рассмотрено проблему демократизации современного общества и роль идеологии в последнем. Отношения между субъектами и субъектом и обществом рассматриваются согласно модели «Я» и «Другой», которую предлагает Э. Левинас. В статье проводится анализ целесообразности использования концепции французского мыслителя в контексте демократизационных процессов современности. Также подается разбор предыдущих моделей отношений между субъектами и обществом, которые были сформированы предшественниками философа, их отличие от используемой модели. Работа призвана выяснить роль идеологии в процессе демократизации общества и определить влияние данной в пределах субъект–субъектного взаимодействия наличествующего в общественных отношениях. Воплощение данного задания открывает новый вектор проблемного поля социальной философии, что, в свою очередь, способствует пониманию социально–политической картины мира та смене взгляда на общественные отношения.

Ключевые слова: гражданство, демократия, демократизация, идеология, интенциональность сознания, конституирование, общество, общественные отношения, субъект.

* * *